

สถานะทางกฎหมายของพืชกระท่อมในอินโดนีเซียกับอนาคตพืชกระท่อมไทยในตลาดโลก

มัณฑุสา ตั้งเจริญ*

บทคัดย่อ

พืชกระท่อม (Kratom) ในประเทศไทยในอดีตเคยเป็น ๑ ในพืช ๔ ชนิด ที่อยู่ในบัญชียาเสพติดให้โทษประเภทที่ ๕ ของ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้แก่ กัญชา พืชกระท่อม พืชฝิ่น และเห็ดขี้ควาย แต่เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ราชกิจจานุเบกษาได้เผยแพร่ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งมีสาระสำคัญคือการปลดพืชกระท่อมออกจากยาเสพติดให้โทษ และมีผลบังคับใช้ในวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๔ มีผลให้ประชาชนสามารถปลูกและใช้พืชกระท่อมเป็นการส่วนบุคคลได้โดยไม่ผิดกฎหมาย สำหรับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้มีการนำพืชกระท่อมมาใช้โดยไม่ผิดกฎหมาย เช่น ลาว เขมร มาเลเซีย โดยเฉพาะประเทศอินโดนีเซียนั้น มีการปลูกกระท่อมอย่างถูกกฎหมายและส่งออกประเทศต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร รวมถึงเยอรมนี และจนถึงขณะนี้ยังไม่มีกฎหมายควบคุมการใช้กระท่อม มีเพียงแค่การเฝ้าระวังเท่านั้น ประเทศอินโดนีเซียจึงเป็นผู้ผลิตและส่งออกกระท่อมที่ใหญ่ที่สุดในโลก อย่างไรก็ตาม เมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา เริ่มมีกระแสข่าวว่ารัฐบาลอินโดนีเซียมีแนวโน้มพิจารณาห้ามไม่ให้มีการส่งออกพืชกระท่อม โดยจะอนุญาตให้ใช้และซื้อขายได้ภายในประเทศเท่านั้น หากกฎหมายดังกล่าวประกาศใช้ อาจเป็นโอกาสที่ประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ เข้ามาแทนที่หรือแบ่งส่วนแบ่งตลาดจากอินโดนีเซีย ทั้งนี้ประเทศต่าง ๆ ต้องติดตามสถานะทางกฎหมายของพืชกระท่อมในอินโดนีเซียซึ่งกำลังจะเปลี่ยนไป โดยปี พ.ศ. ๒๕๖๒ สำนักงานยาเสพติดแห่งชาติของอินโดนีเซีย ออกประกาศให้ “พืชกระท่อม” เป็นยาเสพติดต้องห้ามตามกฎหมาย แต่การบังคับใช้ตามประกาศดังกล่าวถูกชะลอออกไป เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปลูกกระท่อมได้ปรับเปลี่ยนไปเพาะปลูกพืชอย่างอื่นทดแทน โดยกำหนดชะลอการบังคับใช้นี้จะสิ้นสุดในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ ซึ่งหมายความว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาที่นำเข้าพืชกระท่อมจากอินโดนีเซียอยู่เกือบทั้งหมด จะต้องหาแหล่งนำเข้าพืชกระท่อมใหม่

* นักวิเทศสัมพันธ์ชำนาญการ สำนักภาษาต่างประเทศ

บทนำ

พืชกระท่อม เป็นไม้ยืนต้นที่มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า มิตราไจนา สเปซิโอซา คอร์ท (Mitragyna Speciosa Korth) จัดอยู่ในตระกูล รูเบียซีอี (Rubiaceae) มีถิ่นกำเนิดในเขตร้อนชื้นแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศไทย มาลาญ จนถึงเกาะนิวกินีด้วย ที่พบในประเทศไทยมีอยู่ ๓ พันธุ์ คือแดงกวา (ก้านเขียว) ยักษ์ใหญ่ (รูปใบใหญ่) และก้านแดง มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปในแต่ละที่ เช่นในประเทศไทย ภาคเหนือเรียกอีต้าง อีแดง กระอ่วม ภาคใต้ เรียกท่อม หรือท่อม ในมาลาญเรียกคัทุม (Kutum) หรือ คีทุมเบีย (Ketum Bia) หรือ เบียก (Biak) ลาวเรียก ไนทุม (Neithum) อินโดจีนเรียก โคดาม (Kodam) และประเทศส่วนใหญ่ในโลกไม่ได้มีกฎหมายควบคุมพืชกระท่อมเป็นยาเสพติด เพราะพืชกระท่อมมิได้เป็นยาเสพติดที่ถูกควบคุมตามกฎหมายยาเสพติดระหว่างประเทศ โดยสหประชาชาติ (UN) จะยังมีได้มีการประกาศควบคุมพืชกระท่อมในบัญชีรายชื่อยาเสพติดหรือวัตถุออกฤทธิ์ ตามอนุสัญญาระหว่างประเทศ และจากรายงานยาเสพติดโลก พ.ศ. ๒๕๕๖ (World drug report ๒๐๑๓) ของ สำนักงานควบคุมยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความแพร่หลายในการใช้พืชกระท่อมว่า พืชกระท่อมมีการใช้ในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีการรายงานการใช้ในประเทศเกาหลีใต้ด้วย ซึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ (ค.ศ. ๒๐๑๑) ประเทศในทวีปยุโรปเริ่มการมีขายพืชกระท่อมทางอินเทอร์เน็ต อย่างแพร่หลาย จากข้อมูลการใช้กระท่อมในหลายประเทศดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า หากตลาดผู้บริโภคให้การตอบรับดี ย่อมมีผลดีต่อทิศทางราคากระท่อมสด ตลอดจนการเพิ่มผลผลิตและเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกกระท่อมในอนาคต

พัฒนาการการควบคุมกระท่อมตามกฎหมายของประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ประเทศไทยเป็นประเทศแรกที่ประกาศควบคุมการใช้พืชกระท่อม โดยได้มีการตราพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. ๒๔๘๖ โดยระบุห้ามปลูกและครอบครอง รวมทั้งห้ามจำหน่ายและเสพใบกระท่อม ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๒๒ กระท่อมกลายเป็นพืชเสพติดให้โทษประเภท ๕ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ “ผู้ใดผลิต จำหน่าย นำเข้า หรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท ๕ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ ๒-๕ ปี และปรับตั้งแต่ ๒๐,๐๐๐-๑๕๐,๐๐๐ บาท หากครอบครองโดยมิได้รับอนุญาต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๕ ปี หรือปรับไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” และเนื่องจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องยังมิได้เสนอแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ เพื่อให้สามารถนำพืชกระท่อมและพืชเสพติดอื่นมาใช้ประโยชน์ได้มาเป็นเวลานานกว่า ๔๐ ปี จนกระทั่งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่เปิดโอกาสให้นำพืชเสพติดมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์เป็นได้ครั้งแรก แต่เนื่องจากยังมีข้อจำกัด จึงไม่สามารถนำกระท่อมมาใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์ได้อย่างเหมาะสม และส่งผลกระทบต่อโอกาสในการนำกระท่อมไปใช้ในการป้องกันหรือรักษาผู้ป่วย ตลอดจนทำการวิจัยหรือคิดค้นนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ดังนั้นเพื่อสนับสนุนการพัฒนาภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้ขึ้นมา เพื่อสนับสนุนการนำพืชกระท่อมและพืชสำหรับปรุงยาอื่นมาใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์ รวมทั้งเพื่อประโยชน์ทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ

สำหรับกฎหมายพืชกระท่อมประเทศไทย เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นเมื่อช่วงต้นเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๔ เมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้ผ่านร่างพระราชบัญญัติพืชกระท่อม โดยกำหนดแนวทางการปลูก การขาย การนำเข้าหรือ

ส่งออกใบกระท่อม เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดมาตรการป้องกันการใช้ใบกระท่อม ในทางที่ผิด เช่น ห้ามขายใบกระท่อม น้ำต้มใบกระท่อม หรืออาหารที่มีใบกระท่อมเป็นวัตถุดิบหรือส่วนประกอบ แก่บุคคลอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี หญิงมีครรภ์ และหญิงให้นมบุตร โดยร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ยังระบุด้วยว่า การนำพืชกระท่อมไปทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร ต้องดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ. ๒๕๖๒ และการนำไปขายเป็นลักษณะแปรรูปเป็นอาหารหรือเครื่องดื่มอื่น ๆ นั้น ยังไม่สามารถทำได้เนื่องจากผิดพระราชบัญญัติ อาหาร พ.ศ. ๒๕๖๒

สถานะทางกฎหมายของพืชกระท่อมในประเทศอินโดนีเซีย

ปัจจุบันพบว่าในหลายภูมิภาคทั่วโลกมีการบริโภคกระท่อมอย่างแพร่หลาย ซึ่งองค์การสหประชาชาติ ยังไม่ได้ประกาศควบคุมพืชกระท่อมในบัญชีรายชื่อยาเสพติด หรือวัตถุออกฤทธิ์ตามอนุสัญญาระหว่างประเทศ ในขณะที่บางประเทศ เช่น เดนมาร์ก ลัตเวีย ลิทัวเนีย โปแลนด์ โรมานี สวีเดน นิวซีแลนด์จัดให้พืชกระท่อมเป็น ยาควบคุม แต่ก็มีหลายประเทศที่อนุญาตให้ซื้อขายและส่งออกกระท่อมได้อย่างถูกกฎหมาย เช่น อินโดนีเซีย เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าประเทศผู้ผลิตกระท่อมได้มีเพียงไม่กี่ประเทศเท่านั้น เช่น ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ดังนั้น กระท่อมจึงเป็นสินค้าอีกประเภทหนึ่งที่เป็นที่น่าจับตามอง เนื่องจากข้อจำกัดด้านแหล่งเพาะปลูกหรือแหล่งผลิต โดยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีประเทศอินโดนีเซียเป็นผู้ผลิตและส่งออกกระท่อมที่ใหญ่ที่สุด โดยคิดเป็น ร้อยละ ๙๕ ของอุปทานกระท่อมทั้งหมดในตลาดโลก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าประเทศไทย ประเทศมาเลเซีย และประเทศ อื่น ๆ ยังเหลือส่วนแบ่งตลาดการค้ากระท่อมจากอินโดนีเซียอีกเพียงร้อยละ ๕ เท่านั้น จากข้อมูลดังกล่าวนี้ สิ่ง ที่ประเทศไทยต้องวางแผนในอนาคตคือ จากที่ได้ปลดล็อกพืชกระท่อมแล้วนั้น ประเทศไทยจะต้องดำเนินมาตรการ อย่างไร ในการเข้าไปแบ่งส่วนแบ่งตลาดจากประเทศอินโดนีเซีย โดยในช่วงที่ผ่านมาได้มีการเปิดเผยว่า ประเทศ อินโดนีเซียจะมีการออกกฎหมายห้ามการปลูกกระท่อม ทำให้กลุ่มผู้ใช้กระท่อมในสหรัฐอเมริกาได้ออกมา เคลื่อนไหว และแสดงบทวิเคราะห์ต่าง ๆ เช่น การออกมาระบุว่า ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ประเทศที่มีการบริโภคและ นำเข้ากระท่อมรู้สึกตกใจเมื่อมีกระแสข่าวออกมาว่า จะมีการห้ามปลูกกระท่อมในประเทศอินโดนีเซีย (ซึ่งเป็นที่ รู้จักกันในชื่อ “กระท่อมอินโด”) เนื่องจากอินโดนีเซียเป็นประเทศที่ครองตลาดพืชกระท่อมที่ใหญ่ที่สุดในโลก และ หากว่ามีการออกกฎหมายห้ามการปลูกกระท่อมเกิดขึ้น ย่อมทำให้โครงสร้างอุปสงค์ในการใช้กระท่อมหยุดชะงักลงทันที อีกทั้งการห้ามปลูกอย่างกระทันหันนี้อาจกระทบกับอุตสาหกรรมในระดับสากล โดยเฉพาะในประเทศที่มีความ ต้องการกระท่อมเพิ่มมากขึ้น เช่น สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ปัจจุบันพืชกระท่อมในอินโดนีเซียยังคงถูกกฎหมายแต่อนาคตอาจมีการเปลี่ยนแปลง

ในปัจจุบันการเพาะปลูกและการส่งออกกระท่อมทั่วประเทศอินโดนีเซียยังเป็นสิ่งถูกกฎหมาย แต่ อย่างไรก็ดี ในประเทศอินโดนีเซียได้มีความพยายามในการควบคุมทางกฎหมายเกี่ยวกับพืชกระท่อม โดยได้มีการ จัดประเภทใหม่หรือแม้กระทั่งการห้ามปลูกกระท่อม ส่งผลให้ประเทศอินโดนีเซียยังมีความไม่ชัดเจนในเรื่องการ พิจารณากฎหมาย โดยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ผ่านมา สำนักงานยาเสพติดแห่งชาติของอินโดนีเซียได้ออก ประกาศให้ “กระท่อม” เป็นยาเสพติดต้องห้ามตามกฎหมาย ซึ่งอาจจะมีการกำหนดมาตรการจำกัดพืชกระท่อม โดยการห้ามปลูก ห้ามผลิตกระท่อม และถ้าหากประเทศอินโดนีเซียไม่สามารถปลูก แปรรูป และส่งออกกระท่อม

ย่อมเป็นโอกาสที่ประเทศไทยและประเทศอื่น จะเข้าไปตอบสนองความต้องการใช้กระท่อมในตลาดโลกแทน อินโดนีเซีย และที่สำคัญคือเมื่อมีความต้องการใช้กระท่อมมากขึ้นราคาของกระท่อมจะสูงขึ้นมากด้วยเช่นกัน แต่การบังคับใช้ตามประกาศดังกล่าวในประเทศอินโดนีเซียยังถูกชะลออยู่ เพื่อเปิดทางให้เกษตรกรผู้ปลูกกระท่อมขาย ได้มีโอกาสไปปลูกพืชอย่างอื่นทดแทนการปลูกกระท่อม โดยสถานะกฎหมายในขณะนี้ยังไม่ผ่านโดยสมบูรณ์ และยังไม่อาจทราบได้ว่าจะถูกนำมาใช้หรือไม่ อย่างไรก็ตามเพื่อความเข้าใจในสถานะทางกฎหมายของพืชกระท่อมในอินโดนีเซียได้ชัดเจนมากขึ้น จึงขอสรุปภาพรวมของเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับแผนการระงับการปลูกกระท่อมของประเทศอินโดนีเซีย ดังนี้

- เมื่อเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ แหล่งข่าวของประเทศอินโดนีเซียรายงานว่า ประเทศอินโดนีเซียจะห้ามมิให้ปลูกกระท่อมโดยสิ้นเชิงภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๕ ตามมาด้วยการตัดสินใจของคณะกรรมการยาเสพติดแห่งชาติ แห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (National Narcotics Board of the Republic of Indonesia–BNN) ในการจัดประเภทกระท่อมใหม่เป็น Class I Narcotic ระดับเดียวกับเฮโรอีนเมทแอมเฟตามีนและโคเคน
- เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ สำนักข่าวปอนเตียนัค (Pontianak Post) ของอินโดนีเซียรายงานความคืบหน้าว่า กระท่อมได้รับการจัดประเภทใหม่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ได้รับอนุญาตให้ปลูกและส่งออกเป็น “วัตถุทางการแพทย์ที่ต้องตามกฎหมาย” อย่างเป็นทางการ
- ในช่วงปลายเดือนสิงหาคม คณะกรรมการยาเสพติดแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ผลักดันกฎหมายควบคุมกระท่อมยังคงกล่าวถึงการออกกฎหมายห้ามปลูกพืชกระท่อม แต่กำหนดแผนเวลาใหม่ โดยได้เลื่อนออกไปจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๖๗ (Maxwell Kent. (2021). LEGAL STATUS OF KRATOM IN INDONESIA. จากเว็บไซต์ <https://kratomspot.com/legal-status-of-kratom-in-indonesia-2021/>)

จากลำดับเหตุการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แม้ในขณะนี้การดำเนินแผนการห้ามปลูกกระท่อมของประเทศอินโดนีเซีย ที่ถูกกำหนดไว้ในปีดังกล่าวยังไม่ถูกยกเลิก แต่อย่างไรก็ตามหน่วยงานอื่น ๆ ของประเทศอินโดนีเซียยังมีท่าทีไม่เห็นด้วย และไม่เห็นความจำเป็นที่จะมีการออกกฎหมายควบคุมกระท่อม จากการที่มีความพยายามในการจัดประเภทกระท่อมขึ้นใหม่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้น อาจจะเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามการขัดขวางไม่ให้กฎหมาย ที่ผลักดันโดยคณะกรรมการยาเสพติดแห่งชาติของประเทศอินโดนีเซีย ผ่านไปได้ สถานะทางกฎหมายของพืชกระท่อมในอินโดนีเซียขณะนี้จึงยังมีความไม่ชัดเจน

สถานะทางกฎหมายของกระท่อมในประเทศต่าง ๆ และกระท่อมยังไม่ถูกกฎหมายในประเทศใดบ้าง

ถึงแม้ว่ากระท่อมจะมีการซื้อขายในโลกมาเป็นเวลายาวนานกว่าหลายศตวรรษ โดยเฉพาะในประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ในอดีตพืชชนิดนี้ได้เติบโตอย่างมาก เช่น ในประเทศไทย มาเลเซีย และเวียดนาม แต่อย่างไรก็ตาม สถานะทางกฎหมายของพืชชนิดนี้นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และหลายประเทศในภูมิภาคยังคงมีประเด็นทางกฎหมายที่ถกเถียงกัน นอกจากนี้แล้ว กระท่อมยังเป็นพืชที่รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้ตั้งข้อสงสัยที่คล้ายคลึงกัน เนื่องจากการถือกำเนิดของการค้าโลกได้ทำให้กระท่อมมีฐานผู้บริโภคที่กว้างขึ้น ความนิยมที่เพิ่มขึ้นของกระท่อมนี้เองได้ส่งผลให้รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ มีความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของการใช้พืชชนิดนี้ นอกจากนี้ กระท่อมได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นในอเมริกาเหนือ ซึ่งปัจจุบันทวีปอเมริกาเหนือสามารถ

ใช้กระท่อมอย่างเสรีได้ทั่วทั้งทวีป ยกเว้นในสหรัฐอเมริกาซึ่งสถานะทางกฎหมายของกระท่อมแตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ รวมถึงประเทศในทวีปยุโรปบางประเทศ ซึ่งจะยกตัวอย่างเกี่ยวกับการอนุญาตและไม่อนุญาตให้ใช้กระท่อมในบางประเทศ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงสถานะทางกฎหมายของพืชกระท่อม

ประเทศ	สถานะทางกฎหมาย	หมายเหตุ
ประเทศสหรัฐอเมริกา <ul style="list-style-type: none"> • อลาบามา • อาร์คันซอ • แคลิฟอร์เนีย • โคโลราโด • ฟลอริดา • อิลลินอยส์ • อินเดียน่า • มิสซิสซิปปี • นิวยอร์ก • โรดไอแลนด์ • เวอร์มอนต์ • วิสคอนซิน 	ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย ถูกกฎหมาย ถูกกฎหมาย ถูกกฎหมาย ถูกกฎหมาย ถูกกฎหมาย ถูกกฎหมาย ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย	- ผิดกฎหมายระดับเขตท้องถิ่น ในซานดิเอโก - ผิดกฎหมายระดับเขตท้องถิ่นใน ในเดนเวอร์ ปาร์กเกอร์ และ โนนูเม้นท์ - ผิดกฎหมายระดับเขตท้องถิ่นในซาราโซตา - ผิดกฎหมายระดับเขตท้องถิ่นในเมือง เจอร์ซีย์วิลล์ อัลตัน และเอตเวิร์ดสวิลล์ - ผิดกฎหมายระดับเขตท้องถิ่นในหลายเมือง
ประเทศแคนาดา	ถูกกฎหมาย	- แต่ไม่สามารถระบุว่าเป็น “เพื่อการบริโภค”
ประเทศเม็กซิโก	ถูกกฎหมาย	- สามารถซื้อขาย แจกจ่าย ใช้ และครอบครอง
ประเทศในยุโรป <ul style="list-style-type: none"> • เดนมาร์ก • ฟินแลนด์ • นอร์เวย์ • ลัตเวีย • ลิทัวเนีย • โปแลนด์ • โรมานี • สวีเดน • รัสเซีย • ตุรกี 	ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย	- อนุญาตสำหรับการซื้อที่มีใบสั่งยาเท่านั้น - อนุญาตสำหรับการซื้อที่มีใบสั่งยาเท่านั้น - กำหนดให้เป็นยาตามใบสั่งแพทย์

ประเทศ	สถานะทางกฎหมาย	หมายเหตุ
<ul style="list-style-type: none"> • อิตาลี • เยอรมนี • สหราชอาณาจักร • ไอร์แลนด์ 	ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย	- ไม่ได้รับการอนุมัติให้ซื้อขาย นำเข้า หรือใช้ - อนุญาตให้ขาย นำเข้า ส่งออก - จัดให้พืชกระท่อม สารไมทราไจนีน และสาร 7-hydroxymitragynine เป็นยาควบคุม
ประเทศออสเตรเลีย	ผิดกฎหมาย	
ประเทศนิวซีแลนด์	ผิดกฎหมาย	อนุญาตให้ซื้อเมื่อมีใบสั่งยาเท่านั้น
กลุ่มประเทศในแถบตะวันออกกลาง <ul style="list-style-type: none"> • ประเทศอิสราเอล • สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ • ประเทศซีเรีย • ประเทศอียิปต์ 	ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย	- จัดให้พืชกระท่อม สารไมทราไจนีน และสาร 7-hydroxymitragynine เป็นยาควบคุม
ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ <ul style="list-style-type: none"> • ประเทศไทย • ประเทศอินโดนีเซีย • ประเทศเมียนมาร์ • ประเทศมาเลเซีย • ประเทศเวียดนาม 	ถูกกฎหมาย ถูกกฎหมาย ผิดกฎหมาย ผิดกฎหมาย สถานะไม่แน่ชัด	- ประเทศไทยแก้กฎหมายให้สามารถใช้ได้อย่างถูกกฎหมายเมื่อเดือนสิงหาคมปี พ.ศ. ๒๕๖๔ - แต่มีการห้ามใช้กระท่อมเพื่อเป็นยาหรืออาหารเสริม
<ul style="list-style-type: none"> • ประเทศจีน 	สถานะไม่แน่ชัด	- ผู้ใช้อนุมานว่าผิดกฎหมายเนื่องจากนโยบายที่เข้มงวดของจีนเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทอื่น
<ul style="list-style-type: none"> • ประเทศญี่ปุ่น 	ผิดกฎหมาย	
<ul style="list-style-type: none"> • ประเทศเกาหลีใต้ 	ผิดกฎหมาย	

(Where is Kratom Illegal?: Kratom Laws Around the World, Kratora (2019),

จากเว็บไซต์ <https://buykratom.us/where-is-kratom-illegal-kratom-laws-around-the-world/>)

แม้ในขณะนี้ องค์การสหประชาชาติยังไม่ได้ประกาศควบคุมพืชกระท่อมในบัญชีรายชื่อยาเสพติดหรือวัตถุออกฤทธิ์ตามอนุสัญญาระหว่างประเทศ แต่อย่างไรก็ดีสำนักงานควบคุมยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) ได้ขอความร่วมมือให้ประเทศสมาชิกเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์ของสารออกฤทธิ์ซึ่งมีพืชกระท่อมรวมอยู่ด้วย ขณะที่บางประเทศ เช่น เดนมาร์ก ลัตเวีย ลิทัวเนีย โปแลนด์ โรมาเนีย สวีเดน นิวซีแลนด์ จัดให้พืชกระท่อม สารไมทราไจนีน และสาร 7-hydroxymitragynine เป็นยาควบคุม แต่ก็มีหลายประเทศที่อนุญาตให้ซื้อขายและส่งออกกระท่อมได้อย่างถูกกฎหมาย เช่น อินโดนีเซีย รวมทั้งในอังกฤษมีการขาย

กระท่อมทั้งใบสด ใบแห้ง ผง และสารสกัด ผู้บริโภคสามารถหาซื้อได้โดยไม่ต้องมีใบสั่งแพทย์ ชุมชนคนใช้กระท่อมในระดับนานาชาติ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมนี้กำลังจับตาดูการออกกฎหมายของอินโดนีเซียด้วยความกังวล และเรียกร้องการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรม ทั้งผู้ใช้ ผู้นำเข้า ผู้ส่งออก ผู้จำหน่าย เช่น สมาคมกระท่อมอเมริกัน (American Kratom Association: AKA) เป็นต้น

โอกาสของพืชกระท่อมไทยในตลาดโลก

สืบเนื่องจากการที่ประเทศไทยได้ถอนพืชกระท่อมออกจากรายการยาเสพติดให้โทษตามกฎหมาย ย่อมจะเป็นการช่วยเปิดโอกาสผู้ประกอบการไทยสามารถเพาะปลูก แปรรูป และจำหน่ายกระท่อมได้มากขึ้น เพื่อรองรับการขยายตัวของตลาดโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาที่เป็นแหล่งบริโภคสินค้ากระท่อมที่ใหญ่ที่สุดของโลกในปัจจุบัน แต่เนื่องจากกระท่อมเพิ่งสามารถเพาะปลูกอย่างถูกกฎหมายในไทยได้ไม่นาน ซึ่งโดยปกติการเพาะปลูกกระท่อมจนสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ได้คุณภาพจะต้องใช้เวลาดูแลต้นกระท่อม ๔-๕ ปี ดังนั้น ปัจจุบันประเทศไทยจึงยังมีวัตถุดิบสินค้ากระท่อมเพื่อแปรรูปส่งออกในปริมาณจำกัด แต่ประเทศไทยมีจุดแข็งในเรื่องสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมและได้รับการยอมรับว่ามีทรัพยากรดิน รวมทั้งแร่ธาตุที่สมบูรณ์เหมาะสำหรับการปลูกกระท่อม จึงมีโอกาสนำกระท่อมออกสู่ตลาดโลก ตรงข้ามกับสภาพภูมิอากาศส่วนใหญ่ของสหรัฐฯ ที่มีฤดูหนาวยาวนานหลายเดือนไม่เอื้ออำนวยสำหรับการเพาะปลูกกระท่อมที่เพาะปลูกได้ดีในเขตเมืองร้อน ดังนั้น สหรัฐฯ จึงต้องอาศัยการนำเข้าวัตถุดิบ และสินค้ากระท่อมแปรรูปจากประเทศผู้ผลิตในเอเชียเกือบทั้งหมด

ในขณะที่ความต้องการบริโภคกระท่อมในกลุ่มผู้บริโภคชาวอเมริกันขยายตัวมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสที่ก่อให้เกิดความเครียดและวิตกกังวลในกลุ่มชาวอเมริกัน โดยสินค้ากระท่อมออกฤทธิ์คล้ายคลึงยาเสพติดบางชนิด แต่ยังคงถูกกฎหมายในหลายรัฐ จึงทำให้ผู้บริโภคในตลาดสนใจหันมาบริโภคมากขึ้น รวมทั้งประเทศไทยมีการใช้พืชกระท่อมควบคู่กับภูมิปัญญาชุมชนไทยอย่างใกล้ชิดมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน แม้ว่าจะถือเป็นสิ่งผิดกฎหมายในช่วงที่ผ่านมาแต่ยังคงมีข้อมูลสืบทอดต่อกันมา ทำให้สามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนาสินค้าใหม่ ๆ ได้ง่าย อีกทั้งประเทศไทยยังเป็นแหล่งสมุนไพรคุณภาพสูงหลายชนิด ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาเป็นสินค้าเพื่อสุขภาพร่วมกับกระท่อมได้

บทสรุป

กระท่อม เป็นพืชที่สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรชาวอินโดนีเซียอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเติบโตของตลาดการค้ากระท่อมส่วนใหญ่มาจากความต้องการกระท่อมของสหรัฐอเมริกา ข้อมูลจากเว็บไซต์ krakenkratom.com ซึ่งเป็นผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์กระท่อมในสหรัฐอเมริกาได้ระบุว่า “หากกฎหมายห้ามมิให้มีการจำหน่ายกระท่อมในประเทศอินโดนีเซียมีผลบังคับใช้ จะส่งผลกระทบต่อเกษตรกรในประเทศอินโดนีเซียจำนวนมาก และปริมาณกระท่อมที่มีอยู่ทั่วโลกจะถูกจำกัดอย่างรุนแรง รวมถึงราคากระท่อมที่มีแนวโน้มว่าจะพุ่งสูงขึ้นจนอาจไม่สามารถซื้อขายได้ง่ายเหมือนที่ผ่านมา อีกทั้งทางรัฐบาลของอินโดนีเซียเองต้องให้เวลากับชาวสวนกระท่อมในท้องถิ่นเพื่อที่จะปรับเปลี่ยนไปประกอบอาชีพใหม่”

กฎหมายการซื้อขายกระท่อมของอินโดนีเซียฉบับนี้ จะส่งผลกระทบต่อปลูกและการซื้อขายกระท่อมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ประเทศไทยจึงต้องจับตามองความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับกฎหมายฉบับนี้ด้วย เพื่อจะได้

กำหนดทิศทางการส่งเสริมการปลูกกระท่อมในประเทศ และหากอินโดนีเซียประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ ประเทศไทยอาจมีคู่แข่งทางการค้าที่น้อยลง แต่ถ้าหากอินโดนีเซียไม่นำกฎหมายฉบับนี้มาบังคับใช้ ประเทศไทยจะต้องเตรียมพร้อมในการแข่งขันแบ่งตลาดโลกในการส่งออกกระท่อม ซึ่งอาจเป็นพืชเศรษฐกิจของไทยในอนาคต เนื่องจากปัจจุบันรัฐบาลได้ผ่านร่างพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการกำกับดูแลการปลูกพืชกระท่อมเพื่อปรับปรุงการใช้ประโยชน์ และการกำกับดูแลพืชกระท่อมให้สอดคล้องกับหลักสากลและบริบทของสังคมไทย และอาจเป็นโอกาสสำหรับภาคอื่นในประเทศไทยที่จะเริ่มหันมาปลูกกระท่อม เพราะสถานะของกระท่อมในบ้านเราได้เปลี่ยนไปแล้ว ประเทศไทยห้ามปลูกกระท่อมมายาวนานถึง ๘๐ ปี แต่วันนี้กระท่อมกลายเป็นพืชเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นความหวังที่จะกู้เศรษฐกิจของชาวภาคใต้ และหลังจากนี้เกษตรกรไทยจะมีโอกาสมากกว่าการซื้อหรือขายใบกระท่อมสด และมีโอกาสพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น เช่น นำมาแปรรูปเป็นเครื่องดื่ม อาหารเสริม ยาต้ม ยาบำรุงกำลัง หรืออาหาร นอกจากนี้ ยังมีโอกาสในการส่งออกสินค้ากระท่อมไปยังตลาดขนาดใหญ่ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ไม่ใช่เพียงแค่การสร้างรายได้จากการซื้อขายแบบที่ยังไม่ถูกกฎหมายในอดีต โดยประเทศไทยยังต้องคอยติดตามสถานะทางกฎหมายของพืชกระท่อมในประเทศอินโดนีเซียในอนาคตไปพร้อมกันด้วย

บรรณานุกรม

- ไพศาล ลีมสถิตย์. (๒๕๖๐). แนวทางการปฏิรูปกฎหมายยาเสพติด: กรณีศึกษาเปรียบเทียบ การจัดการพืชกระท่อมของไทยและต่างประเทศ.สงขลา: แผนงานภาคีวิชาการสารเสพติด.(ภวส.); ๒๕๖๐, จากเว็บไซต์ <https://www.oncb.go.th/ncsmi/cottage5>
- ผศ.ดร.นิวัติ แก้วประดับ. (ม.ป.ป.) ใบกระท่อม สรรพคุณทางยา ประโยชน์และโทษ. ภาควิชาเภสัชเวชและเภสัชพันธุศาสตร์คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๔, จากเว็บไซต์ <https://kratom.sci.psu.ac.th/knowledge/pharmacy/4308/>
- ดร.นพ. มุฮัมมัดฟาห์มี ตาละ, และกนิษฐา ไทยกกล้า. (๒๕๖๑). พืชกระท่อมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. สถาบันสำรวจและติดตามการปลูกพืชเสพติด. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๔, จากเว็บไซต์ <https://kratom.sci.psu.ac.th/knowledge/interdisciplinary/3208/>
- ดร. ภก. สมนึก บุญสุภา. (๒๕๕๙). "กระท่อม..พืชที่ทุกคนอยากรู้". บทความเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชน, ภาควิชาเภสัชวินิฉัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๔, จากเว็บไซต์ <https://pharmacy.mahidol.ac.th/th/knowledge/article/>
- Sanit Rachata. (2021). โอกาสของกระท่อมไทย: เทรนด์ต่างประเทศมาแรง ทั้งผงแห้ง-ชา-อาหารเสริม จากกระท่อม. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔, จากเว็บไซต์ <https://brandinside.asia/kratom-unlock-in-thailand/>
- Maxwell Kent. (2021). LEGAL STATUS OF KRATOM IN INDONESIA. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๔, จากเว็บไซต์ <https://kratomspot.com/legal-status-of-kratom-in-indonesia-2021/>
- Bossmann. (2019). UPDATE: THE PROPOSED INDONESIA KRATOM BAN, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๔, จากเว็บไซต์ <https://kratomspot.com/update-the-proposed-indonesia-kratom-ban/>
- Kratora. (2019). "Where is Kratom Illegal?: Kratom Laws Around the World". สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๔, จาก เว็บไซต์ <https://buykratom.us/where-is-kratom-illegal-kratom-laws-around-the-world/>
- รายงานสินค้าผลิตภัณฑ์จากกระท่อมในตลาดสหรัฐอเมริกา. กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ(๒๕๖๔). สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๕, จากเว็บไซต์ <https://ditp-overseas.com>